

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-348-6-64>

УДК 332.1:338.43:334.012.64

ПОПАДИНЕЦЬ Назарій

Національний університет «Львівська політехніка»,

<https://orcid.org/0000-0002-7556-6135>

ДАНИЛО Світлана

Ужгородський торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету

<https://orcid.org/0000-0003-3300-7172>

КОЦКО Тарас

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

<https://orcid.org/0000-0002-0111-0784>

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ НА ЗАСАДАХ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

У статті обґрунтовано, що традиційна модель сільського розвитку, орієнтована переважно на підтримку великотоварного аграрного виробництва, є недостатньою для забезпечення відтворення людського капіталу, диверсифікації економіки та підвищення якості життя сільського населення. Доведено доцільність переходу до інтегрованої територіально орієнтованої моделі управління, у межах якої малий і середній бізнес розглядається як системоутворюючий чинник соціально-економічної стійкості сільських громад. Обґрунтовано необхідність формування інтегрованих систем моніторингу розвитку громад, застосування проєктного підходу до підтримки підприємництва, розвитку інституційної інфраструктури фінансового посередництва та запровадження просторово диференційованих інструментів державної підтримки малого та середнього бізнесу. Акцентовано, що в умовах воєнного стану й післявоєнного відновлення ефективність механізму управління розвитком сільських територій визначається здатністю адаптувати інструменти підтримки до підвищених безпекових, екологічних і соціально-економічних ризиків, а також забезпечити партнерську взаємодію між органами публічної влади, підприємницьким середовищем і громадами.

Ключові слова: системні трансформації, економічна безпека, інвестування, підприємства, інноваційні підходи, механізми, ризики, територіальні громади, сільські території, конкурентоспроможність, населення, соціально-економічний розвиток, децентралізація, малий і середній бізнес, спроможність.

POPADYNETS Nazariy

Lviv Polytechnic National University

DANYLO Svitlana

Uzhhorod Institute of Trade and Economics

State University of Trade and Economics

KOTSKO Taras

National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

MECHANISM FOR MANAGING THE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS BASED ON STATE SUPPORT FOR SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES

The article is devoted to the theoretical and methodological justification of the mechanism for managing the development of rural areas based on state support for small and medium-sized businesses in the context of decentralization, military challenges, and post-war reconstruction in Ukraine. It is argued that the traditional model of rural development, focused primarily on supporting large-scale agricultural production, is insufficient to ensure the reproduction of human capital, diversification of the economy, and improvement of the quality of life of the rural population. The expediency of transitioning to an integrated, territorially oriented management model, within which small and medium-sized businesses are considered a system-forming factor of the socio-economic stability of rural communities, has been proven.

The article proposes the author's interpretation of the mechanism for managing the development of rural areas as a multidimensional system of goals, principles, instruments, and coordination actors, focused on reconciling the interests of the state, business, and local communities. The key subsystems of the mechanism are identified and described in detail: diagnostic and analytical, economic and financial, organizational and managerial, social and infrastructural, spatial, and security and environmental. The need to form integrated systems for monitoring community development, applying a project-based approach to supporting entrepreneurship, developing the institutional infrastructure of financial intermediation, and introducing spatially differentiated instruments of state support for small and medium-sized businesses is substantiated.

It is emphasized that in conditions of martial law and post-war recovery, the effectiveness of the rural development management mechanism is determined by the ability to adapt support instruments to increased security, environmental, and socio-economic risks, as well as to ensure partnership between public authorities, the business community, and communities.

Keywords: systemic transformations, economic security, investment, enterprises, innovative approaches, mechanisms, risks, territorial communities, rural areas, competitiveness, population, socio-economic development, decentralization, small and medium-sized businesses, capacity.

Стаття надійшла до редакції / Received 01.11.2025

Прийнята до друку / Accepted 22.11.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасний етап розвитку сільських територій України формується під впливом комплексу системних викликів, серед яких провідне місце посідають довготривалі структурні диспропорції, інституційні трансформації внаслідок децентралізації та руйнівні соціально-економічні наслідки повномасштабної війни. Хронічна депопуляція, старіння населення, вузька галузева спеціалізація економіки, деградація виробничої та соціальної інфраструктури, обмежений доступ до фінансових ресурсів і публічних послуг протягом тривалого часу формували «пастку відсталості» більшості сільських громад. Воєнні дії суттєво поглибили ці проблеми, додавши нові виміри ризиків, пов'язані з руйнуванням інфраструктури, мінуванням сільськогосподарських угідь, порушенням логістичних ланцюгів і вимушеною міграцією населення, що загострило територіальну нерівність та проблему просторової справедливості розвитку.

За таких умов традиційна модель сільського розвитку, орієнтована переважно на підтримку великотоварного аграрного виробництва, виявляється недостатньою для забезпечення відтворення людського капіталу, збереження життєздатності локальних спільнот і підвищення якості життя сільського населення. Це актуалізує потребу у формуванні нових підходів до управління розвитком сільських територій, у центрі яких перебуває диверсифікована економіка та активізація малого і середнього бізнесу як системоутворюючого чинника місцевого розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У сучасній науковій літературі дедалі більша увага приділяється дослідженню детермінант розвитку сільських територій у контексті трансформації моделей публічного управління, децентралізації та зміни ролі малого і середнього бізнесу в локальних соціально-економічних системах (Бочко О. Ю. [1], Лузан Ю. Я. [2], Яковенков С.С. [3]). Переважна частина наукових підходів сходиться на тому, що стійкість сільських громад визначається не стільки масштабами аграрного виробництва, скільки рівнем диверсифікації економічної бази, якістю людського капіталу, доступом до фінансових і інституційних ресурсів, а також здатністю територій адаптуватися до зовнішніх шоків (Стегней М. І. [4], Ситник Н. С. [5], Збарський В. К. [6]). У цьому контексті малі та середні підприємства розглядаються як ключові агенти локального розвитку, що забезпечують створення робочих місць, формування доданої вартості, наповнення місцевих бюджетів і підтримання соціальної життєздатності сільських територій.

Водночас у наукових дослідженнях наголошується, що ефективність розвитку МСП у сільській місцевості суттєво залежить від якості інституційного середовища та характеру державної підтримки (Табінський В. А. [7], Герасимчук В. [8], Скидан О. [9]). Тобто дослідження зосереджені на аналізі окремих інструментів стимулювання підприємництва - фінансово-кредитних, податкових, грантових або інфраструктурних, - однак поза увагою часто залишається їх узгодження в межах цілісного територіально орієнтованого механізму управління. Недостатньо дослідженим залишається також питання поєднання політики підтримки малого та середнього бізнесу з інструментами стратегічного і просторового планування розвитку сільських громад, особливо в умовах децентралізації, коли значна частина управлінських повноважень і відповідальності передана на місцевий рівень.

Окремий напрям сучасних досліджень пов'язаний із впливом воєнних і кризових чинників на розвиток сільських територій, де підкреслюється зростання ролі безпекових ризиків, порушення логістичних ланцюгів, міграційних процесів і деградації інфраструктури [10-12]. У цих умовах малий і середній бізнес у сільській місцевості постає не лише як економічний суб'єкт, а як інструмент відновлення територій, соціальної стабілізації та адаптації громад до нових умов функціонування. Водночас наукові підходи до формування механізмів управління розвитком сільських територій у воєнний і післявоєнний періоди залишаються фрагментарними та потребують подальшої систематизації.

Таким чином, аналіз наукових джерел засвідчує необхідність переходу від розрізненого розгляду інструментів підтримки підприємництва до комплексного бачення механізму управління розвитком сільських територій, у межах якого державна підтримка малого та середнього бізнесу інтегрується з соціальною, інфраструктурною, просторовою та безпековою політикою. Саме такий підхід створює теоретичне підґрунтя для формування цілісної моделі управління розвитком сільських громад, орієнтованої на підвищення їхньої стійкості та якості життя населення.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Попри значний науковий доробок у сфері сталого розвитку сільських територій, децентралізації та підтримки малого і середнього бізнесу, низка концептуальних і прикладних аспектів проблеми залишається недостатньо опрацьованою. Насамперед, у більшості досліджень державна підтримка МСП розглядається фрагментарно - або в межах аграрної політики, або як елемент загальної політики підприємництва - без чіткого поєднання з територіальним виміром розвитку конкретних сільських громад. Недостатньо розкрито механізми інтеграції інструментів підтримки МСП у систему стратегічного та просторового планування розвитку сільських територій в умовах децентралізації, а також їх узгодження з соціальною, інфраструктурною та екологічною політикою. Окремої уваги потребує питання адаптації механізмів

управління розвитком сільських територій до воєнних і післявоєнних викликів, зокрема з урахуванням безпекових ризиків, просторової диференціації територій та необхідності поєднання антикризових і довгострокових інструментів державної підтримки. Недостатньо систематизованими залишаються підходи до побудови інтегрованих діагностично-аналітичних інструментів, здатних забезпечити прийняття управлінських рішень на основі комплексної оцінки підприємницької активності, якості життя та стійкості сільських громад. Зазначені прогалини зумовлюють потребу в розробленні цілісного механізму управління розвитком сільських територій на засадах державної підтримки малого та середнього бізнесу, адаптованого до сучасних умов соціально-економічної трансформації та післявоєнного відновлення України.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є теоретико-методичне обґрунтування механізму управління розвитком сільських територій на засадах державної підтримки малого та середнього бізнесу в умовах децентралізації, воєнних викликів і післявоєнного відновлення.

Для досягнення поставленої мети у статті передбачено розв'язання таких завдань: уточнити зміст і сутність механізму управління розвитком сільських територій з урахуванням територіального підходу; визначити роль малого та середнього бізнесу як системоутворюючого чинника диверсифікації економіки сільських громад; обґрунтувати структурні підсистеми механізму управління та їх функціональне наповнення; окреслити інструментарій державної підтримки МСП з урахуванням просторової диференціації та безпеково-екологічних викликів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Формування ефективного механізму управління розвитком сільських територій у сучасних умовах потребує відходу від вузькогалузевого підходу, притаманного традиційній аграрній політиці, та переходу до інтегрованої територіально орієнтованої моделі, у межах якої економічні, соціальні, інфраструктурні, екологічні та безпекові аспекти розвитку розглядаються як взаємопов'язані елементи єдиного процесу. У цьому контексті державна підтримка малого та середнього бізнесу перестає бути допоміжним інструментом і трансформується у ключовий елемент системи управління розвитком сільських громад, здатний забезпечити диверсифікацію локальної економіки, підвищення рівня зайнятості та відновлення соціально-економічної життєздатності територій.

Принципово важливим є трактування механізму управління розвитком сільських територій як цілісної багаторівневої системи, у межах якої поєднуються стратегічні цілі, інституційні правила, інструменти впливу, суб'єкти управління та процедури координації. Такий механізм має забезпечувати не лише реалізацію окремих програм підтримки підприємництва, а й узгодження інтересів сільського населення, бізнесу та держави, враховуючи просторову специфіку розвитку громад і асиметрію їх ресурсного потенціалу. Відмінною рисою запропонованого підходу є акцент на територіальній локалізації об'єкта управління: сільська громада розглядається як соціально-економічна система, в якій малий і середній бізнес виконує не лише виробничу, а й соціальну, інфраструктурну та інтеграційну функції [13].

Структурно механізм управління розвитком сільських територій на засадах державної підтримки МСП доцільно розглядати через сукупність взаємопов'язаних підсистем, що в практичній площині мають діяти синхронно. Базовою серед них є діагностично-аналітична підсистема, від ефективності якої залежить обґрунтованість управлінських рішень на всіх рівнях. У сучасних умовах вона має виходити за межі традиційної статистичної звітності та передбачати інтеграцію різномірних джерел інформації – адміністративних даних, результатів соціологічних опитувань, просторової інформації, геоінформаційних систем, а також даних про підприємницьку активність у розрізі громад. Формування комплексних «паспортів сільських територіальних громад» дозволяє системно оцінювати демографічні тенденції, структуру зайнятості, динаміку малого та середнього бізнесу, рівень доступу до соціальних і публічних послуг, стан інфраструктури, екологічні та безпекові ризики [14]. Саме така інформаційна база створює передумови для виявлення територій із підвищеним рівнем соціально-економічної вразливості, а також для ідентифікації локальних «точок зростання», навколо яких може формуватися підприємницька активність.

Економіко-фінансова підсистема механізму управління розвитком сільських територій забезпечує трансформацію аналітичних висновків у конкретні інструменти державної підтримки малого та середнього бізнесу. Її ключовою ознакою має бути багатоканальність фінансування та гнучкість інструментарію, що дозволяє адаптувати підтримку до різних типів сільських територій і стадій їх розвитку. Фінансово-кредитні інструменти – пільгові кредити, часткові компенсації відсоткових ставок, державні гарантії – відіграють вирішальну роль у забезпеченні доступу МСП до інвестиційних ресурсів, особливо в умовах воєнних ризиків і підвищеної невизначеності. Водночас грантові програми мають орієнтуватися не лише на підтримку виробництва, а й на розвиток переробки, логістики, цифрових сервісів, зеленої енергетики, сільського туризму та креативних індустрій, що сприяє диверсифікації економіки громад.

Важливим елементом економіко-фінансової підсистеми є формування інституційної інфраструктури фінансового посередництва на місцевому та регіональному рівнях. Сільські кредитні спілки, регіональні фонди підтримки підприємництва, центри розвитку бізнесу при територіальних громадах можуть виступати

ефективними каналами доведення державних і донорських ресурсів безпосередньо до підприємців. В умовах війни особливого значення набуває створення спеціалізованих фондів відновлення, спрямованих на фінансування проєктів МСП, пов'язаних із реконструкцією зруйнованої інфраструктури, відновленням логістичних ланцюгів, гуманітарним розмінуванням та екологічною ремедіацією територій.

Організаційно-управлінська підсистема механізму забезпечує інтеграцію державної підтримки малого та середнього бізнесу у систему стратегічного планування розвитку сільських територій. На національному рівні це передбачає узгодження інструментів підтримки МСП із цілями та пріоритетами державних стратегій розвитку сільських територій, аграрного сектору та регіональної політики [7]. На регіональному та локальному рівнях ключовим завданням є включення блоків підтримки підприємництва до стратегій розвитку територіальних громад із чітким визначенням очікуваних результатів і показників ефективності. Запровадження проєктного підходу дозволяє підвищити адресність використання ресурсів, забезпечити конкуренцію між ініціативами та зосередити підтримку на проєктах із найбільшим соціально-економічним ефектом.

Особливе місце в організаційно-управлінській підсистемі займає розвиток координаційних платформ «влада – бізнес – громада», які створюють інституційні умови для партнерської взаємодії та спільного формування пріоритетів розвитку [9]. Такі платформи можуть функціонувати у форматі дорадчих рад, робочих груп, кластерних ініціатив, забезпечуючи участь підприємців, громадських організацій і науковців у процесі ухвалення рішень. Їх діяльність сприяє зниженню інформаційної асиметрії, підвищенню прозорості управління та формуванню довіри між суб'єктами розвитку.

Соціально-інфраструктурна підсистема механізму управління розвитку сільських територій безпосередньо орієнтована на підвищення якості життя населення та відтворення людського капіталу. Малий і середній бізнес у сільській місцевості здатний виконувати функцію постачальника соціально значущих послуг, компенсуючи обмеженість мережі бюджетних установ, особливо у віддалених і малонаселених селах. За умови відповідного нормативно-правового та фінансового забезпечення МСП можуть бути залучені до надання транспортних, медичних, освітніх, культурних і побутових послуг через механізми соціального замовлення, державно-приватного партнерства та ваучерного фінансування. Паралельно розвиток підприємництва у сфері зеленого туризму, локальної переробки, креативних індустрій сприяє формуванню позитивного образу сільських територій як простору для самореалізації, що зменшує масштаби трудової міграції та підтримує локальну ідентичність.

Просторовий вимір механізму управління зумовлює необхідність диференційованого підходу до державної підтримки малого та середнього бізнесу. Типологія сільських територій – гірські, рівнинні, приміські, периферійні, прифронтові, депресивні – визначає різні потреби та можливості розвитку підприємництва [1]. Для гірських громад доцільним є пріоритетне стимулювання МСП у сферах зеленого туризму, ремесел, органічного виробництва та мобільних сервісів, тоді як для територій, постраждалих від бойових дій, – підтримка підприємств, орієнтованих на відновлення інфраструктури, логістичні послуги, екологічну ремедіацію та розмінування. Така просторова чутлива політика дозволяє підвищити ефективність використання ресурсів і уникнути уніфікованих рішень, що не враховують локальну специфіку.

Безпеково-екологічна підсистема механізму управління розвитку сільських територій формує адаптивну спроможність громад до воєнних, екологічних і кліматичних ризиків. Підвищена ймовірність руйнування виробничих потужностей, забруднення ґрунтів і водних ресурсів, мінування територій безпосередньо впливає на можливості ведення бізнесу. У зв'язку з цим державна політика має включати спеціальні програми підтримки МСП у зонах підвищеного ризику, передбачати компенсацію витрат на страхування, релокацію та безпекові заходи, а також стимулювати участь підприємців у проєктах "зеленої" модернізації та кліматичної адаптації.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Узагальнення результатів дослідження дає підстави стверджувати, що механізм управління розвитком сільських територій на засадах державної підтримки малого та середнього бізнесу має розглядатися як багатовимірна інтегрована система, у межах якої економіко-фінансові, організаційно-управлінські, соціально-інфраструктурні, просторові та безпеково-екологічні компоненти діють узгоджено й орієнтовані на досягнення спільної стратегічної цілі - підвищення якості життя сільського населення. Його ефективність визначається здатністю держави та органів місцевого самоврядування забезпечити передбачуваність і прозорість умов для розвитку МСП, сформувати інституційну інфраструктуру підтримки підприємництва та налагодити партнерську взаємодію з локальними спільнотами. В умовах післявоєнного відновлення саме такий механізм може стати ключовим інструментом перетворення багатофункціонального потенціалу сільських територій України на реальний ресурс стійкого соціально-економічного розвитку та просторової згуртованості.

Література

1. Бочко О. Ю. Дослідження розвитку сільських територій Закарпатської області в умовах євроінтеграційних процесів. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2022. № 7 (296). С. 17-22. DOI: 10.32680/2409-9260-2022-7-296-17-22
2. Лузан Ю. Я. Напрями розвитку сільськогосподарського виробництва і соціальної сфери села. Економіка АПК. 2009. № 7. С. 3-12.
3. Яковенков С.С. Державна підтримка малого та середнього бізнесу в умовах війни: правові аспекти та актуальні виклики. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 12. С. 173-177.
4. Стегней М. І. Сталій розвиток сільських територій в умовах децентралізації: від теорії до практики : монографія. Миколаїв : ФОП Швець В.Д., 2014. 484 с.
5. Ситник Н. С., Козак С. І. Роль малого та середнього бізнесу на сучасному етапі розвитку економіки України. Причорноморські економічні студії. 2018. № 26-1. С. 83–87.
6. Збарський В. К. Сталій розвиток сільських територій: проблеми і перспективи. Економіка АПК. 2010. № 11. С. 129-135.
7. Табінський В. А., Калашник М. В., Калмиков Д. В. Державна підтримка малого бізнесу як чинник соціальної політики держави. Економіка і суспільство. 2017. № 10. С. 126–130.
8. Герасимчук В. Теоретичні аспекти розвитку сільських територій в Україні: проблеми та шляхи вирішення. Економіка та суспільство. 2022. №45. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-88>
9. Скидан О. Механізми управління розвитком територій: зб. наукових праць у 2 ч. Ч. 2. Житомир: Поліський національний університет. 2022. 268 с.
10. Лупенко Ю. та ін. Розвиток аграрного сектору та сільських територій в умовах воєнного стану й повоєнного відновлення: наук. доп.; Нац. акад. аграр. наук України, ГО «Всеукр. конгрес економістів-аграрників», Нац. наук. центр «Ін-т аграр. Економіки». Київ: ННЦ «ІАЕ». 2023. 221 с.
11. Підтримка малого і середнього підприємництва. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/ekonomichne-zrostannya/pidtrimka-malogo-i-serednogo-pidpriyemnictva>
12. Уряд схвалив Стратегію розвитку малого та середнього бізнесу до 2027 року та операційний план заходів на 2024-2027 роки. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=161fb74b-c8ad-4cc5-b7ed-645962eb2e28&title=StrategiiaRozvitkuMSB>
13. Малік М. Й. До питання сталого розвитку сільських територій. Економіка АПК. 2008. № 5. С. 51–58.
14. Васильців Т. Г., Бойко В.В. Напрями та засоби розвитку сільських територій в контексті зміцнення соціально-економічної безпеки України: монографія. Львів: Ліга-Прес, 2016. 262 с.

References

1. Bochko, O. Yu. (2022) Doslidzhennya rozvytku sil's'kykh terytoriy Zakarpat's'koyi oblasti v umovakh yevrointehratsiynykh protsesiv [Research on the development of rural areas of the Transcarpathian region in the context of European integration processes]. Naukovyy visnyk Odes'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu - Scientific Bulletin of the Odessa National Economic University, vol. 7 (296), pp. 17-22. DOI: 10.32680/2409-9260-2022-7-296-17-22
2. Luzan, Yu. Ya. (2009) Napryamy rozvytku sil's'kohospodars'koho vyrobnytstva i sotsial'noyi sfery sela [Directions for the development of agricultural production and the social sphere of the village]. Ekonomika APK - Economics of the Agricultural Industry, vol. 7, pp. 3-12.
3. Yakovenkov, S.S. (2024) Derzhavna pidtrymka maloho ta seredn'oho biznesu v umovakh viyny: pravovi aspekty ta aktual'ni vyklyky [State support for small and medium-sized businesses in wartime: legal aspects and current challenges]. Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal - Legal Scientific Electronic Journal, vol. 12, pp. 173-177.
4. Stehney, M. I. (2014) Stalyy rozvytok sil's'kykh terytoriy v umovakh detsentralizatsiyi: vid teorii do praktyky [Sustainable development of rural areas in the context of decentralization: from theory to practice: monograph] monohrafiya. Mykolayiv : FOP Shvets' V.D., 484 p.
5. Sytnyk, N. S., Kozak, S. I. (2018) Rol maloho ta seredn'oho biznesu na suchasnomu etapi rozvytku ekonomiky Ukrainy [The role of small and medium-sized businesses at the current stage of development of the economy of Ukraine]. Prychornomors'ki ekonomichni studiyyi - Black Sea Economic Studies, vol. 26-1, pp. 83–87.
6. Zbars'kyi, V. K. (2010) Stalyy rozvytok sil's'kykh terytoriy: problemy i perspektyvy [Sustainable development of rural areas: problems and prospects]. Ekonomika APK - Economics of the Agricultural Industry, № 11, pp. 129-135.
7. Tabins'kyi, V. A., Kalashnyk, M. V., Kalmykov, D. V. (2017) Derzhavna pidtrymka maloho biznesu yak chynnyk sotsial'noyi polityky derzhavy [State support of small business as a factor of the state's social policy]. Ekonomika i suspil'stvo – Economy and Society, vol. 10, pp. 126–130.
8. Herasymchuk, V. (2022) Teoretychni aspekty rozvytku sil's'kykh terytoriy v Ukraini: problemy ta shlyakhy vyrishennya [Theoretical aspects of the development of rural areas in Ukraine: problems and solutions]. Ekonomika ta suspil'stvo - Economy and Society, vol. 45. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-88>
9. Skydan, O. (2022) Mekhanizmy upravlinnya rozvytkom terytoriy [Mechanisms of management of the development of territories] zb. naukovykh prats' u 2 ch. CH. 2. Zhytomyr: Polis'kyi natsional'nyy universytet, 268 p.
10. Lupenko, YU. ta in. [2023] Rozvytok ahrahnoho sektoru ta sil's'kykh terytoriy v umovakh voyennoho stanu y povoyennoho vidnovlennya [Development of the agricultural sector and rural areas under martial law and post-war recovery: scientific assistant]. National Acad. of Agrarian Sciences of Ukraine, NGO "All-Ukrainian Congress of Agrarian Economists", National Scientific Center "Institute of Agrarian Economics". Kyiv: NSC "IAE", 221 p.
11. Pidtrymka maloho i seredn'oho pidpriyemnytstva [Concept of sustainable development of rural areas]. Uryadovyy portal. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/ekonomichne-zrostannya/pidtrimka-malogo-i-serednogo-pidpriyemnictva>
12. Uryad skhvalyv Stratehiyu rozvytku maloho ta seredn'oho biznesu do 2027 roku ta operatsiynnyy plan zakhodiv na 2024-2027 roky [The Government approved the Strategy for the Development of Small and Medium-sized Businesses until 2027 and the Operational Plan of Action]

for 2024-2027]. Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=161fb74b-c8ad-4cc5-b7ed-645962eb2e28&title=StrategiiaRozvitkuMSB>

13. Malik, M. Y. (2008) Do pytannya staloho rozvytku sil's'kykh terytoriy [On the issue of sustainable development of rural areas]. *Ekonomika APK – Economics of the Agricultural Industry*. Vol. 5, pp. 51–58.

14. Vasylytsiv, T. H., Boyko, V.V. (2016) Napryamy ta zasoby rozvytku sil's'kykh terytoriy v konteksti zmitsnennya sotsial'no-ekonomichnoyi bezpeky Ukrainy [Directions and means of rural development in the context of strengthening the socio-economic security of Ukraine] monograph. Lviv: Liga-Press, 262 p.